

► Του **ΝΙΚΟΛΑ ΣΕΒΑΣΤΑΚΗ**

Ο Καμί επιστρέφει διαρκώς, ίσως γιατί ποτέ δεν έφυγε από τη σκηνή. Έχει επανέρθει εδώ και κάποια χρόνια ως μια από τις στοχαστικές πηγές και τα ηθικά αναστήματα του εικοστού αιώνα. Αρθρογράφος, μυθιστοριογράφος, φιλόσοφος που τον περιφρόνησαν οι ορθόδοξοι της πανεπιστημιακής φιλοσοφίας. Και εδώ, στα *Σημειωματάρια*, ανακαλύπτουμε πώς σμίλευε και αυτός τον χρόνο του, για να θυμηθούμε τον Ταρκόφσκι. Οι καταγραφές του ιδιότυπου απανθίσματος σκέψεων ξεκινούν την άνοιξη του 1935 και φτάνουν ως τις αρχές του 1942. Περιέχουν λυρικά περάσματα, ίχνη διηγημάτων, αφορισμούς ηθικού στοχασμού, σημειώσεις από ποικίλα διαβάσματα. Από ελάχιστες λέξεις έως λίγες σελίδες η κάθε γραφή. Εδώ φαίνεται να παίρνει σάρκα και οστά αυτό που λέει ο Καμί στο πρώτο τετράδιο: «Σκεφτόμαστε μόνο με εικόνες. Αν θέλεις να είσαι φιλόσοφος, γράψε μυθιστορήματα». Ο συγγραφέας δείχνει πως σκέφτεται τον κόσμο με εικόνες, ενώ εκείνα τα χρόνια εργάζεται πάνω στα θεμέλια του *Ξένου*, στον *Μύθο του Σίσυφου* και γύρω από τις βασικές θεματικές του μετέπειτα έργου του: τη βία της Ιστορίας, τις εσωτερικές αντινομίες του ατόμου, τη διττή αναφορά στην ομορφιά και στη δικαιοσύνη.

Ο Πολ Ντε Μαν ισχυριζόταν πως στον Καμί των πρώτων τετραδίων δεν έχει φανεί ακόμα η τομή ανάμεσα στην προσωπική φωνή και τον συγγραφέα. Κυριαρχεί ακόμα η λυρική επεξεργασία της εντύπωσης που κάποτε αγγίζει την κλίμακα της ιδέας ή του φιλοσοφικού σχολίου. Με αυτή την έννοια, είναι εμφανής η μεγάλη επίδραση του Νίτσε και σε έναν άλλο βαθμό του Μαξ Σέλερ στην «τεχνική» του νεαρού, προπολεμικού Καμί.

Ιδίως ο Νίτσε της μεσαίας περιόδου, του *Ανθρώπινου*, *Πολύ Ανθρώπινου* και της *Χαραυγής*, είναι παρών

στους περιπάτους στην Πίζα και στη Φλωρεντία, εκεί όπου ο Καμί γράφει: «Κατεβαίνοντας προς τη Φλωρεντία, αργοπόρησα κοιτάζοντας τα πρόσωπα, ήπια χαμόγελα. Είμαι ευτυχισμένος ή δυστυχισμένος; Το ερώτημα δεν έχει και τόσο σημασία. Ζω με τέτοια παραφορά».

Αυτή, εντούτοις, η παραφορά είναι πάντα κοντά στην ηπιότητα και την αναζήτηση της διαύγειας. Για διαυγή μέθη μιλάει ο Καμί καθώς στέκεται στην «ανυπόφορη ομορφιά» των τοπίων και των ανθρώπινων στιγμών που πέφτουν στο βλέμμα του. Ο μηχανισμός της έμπνευσης παρουσιάζεται εδώ στην ακραία αποσπασματικότητα. Τα ονόματα των λόγιων αναφορών (από τον Πλωτίνο ως τον γερμανικό ρομαντισμό και το θέατρο) κωνεύονται μέσα στην ποιητική πρόσληψη του καθημερινού και του πιο τετριμμένου.

Ο αναγνώστης ξαφνιάζεται με τις συνεχείς μετα-

βάσεις από τις αισθήσεις στις ιδέες και από τα κείμενα στη ζωή. Εντυπωσιάζεται από τη χάρη της φράσης του Καμί, από την τέχνη του να γλιστράει μέσα στις αντιθέσεις πηδώντας από το απόλυτο σάρκιο στην ιδεαλιστική αφαίρεση. Σε κάποια σημεία ο Καμί φαίνεται να μιλάει τη γλώσσα των *Εξομολογήσεων* του Ρουσό. Μετατρέπεται έτσι την αίσθηση της μοναξιάς και της ένδειας σε απόλυτη χαρά και σε πνεύμα μεγάθυμης αποδοχής.

«Μια ορισμένη συνοχή στην απελπισία μπορεί τελικά να γεννήσει χαρά», γράφει.

Αυτή όμως η τάση προς έναν ηρωισμό της πενίας δεν γίνεται σύστημα. Τίποτα στον Καμί δεν απολιθώνεται και γι' αυτό η ηθική του έχει εξαρχής τη ζωηρή και βουερή ζωή των ιδεολογικών αντιμιλιταρισμό. Μετά τη σύντομη θητεία του στο Κομμουνιστικό Κόμμα (γύρω στο 1935), ο Καμί προσανατολίζεται σε

τινά, όπως η κρυστάλλινη τοποθέτηση του συγγραφέα για τον πόλεμο. Για τον Καμί δεν μπορεί να σταθεί ένας αφηρημένος, εκ των έξω, φιλειρηνισμός. Ούτε η αγνόηση ούτε η συνοπτική ηθική καταγγελία του πολέμου ως παράλογης σφαγής. Ακόμα κι αν θεωρεί ασυγχώρητα τα εθνικά μίσση και ονομάζει παράλογο δεινό τον πόλεμο, κατακρίνει ως «μάταιη» και «άνανδρη» τη στάση της αποχής. Η ατομική, υπαρξιακή αντίδραση σε ένα συλλογικό δεινό είναι, λέει, «η πιο ασήμαντη ελευθερία που υπάρχει».

Η θέση αυτή έχει εξαιρετική σημασία γιατί στα χρόνια εκείνα ο Καμί θα έρθει κοντά σε ανθρώπους της ελευθεριακής Αριστεράς και άλλους ετερόδοξους που ίσως είχαν την ίδια γραμμή με αυτήν του Α' Παγκόσμιου Πολέμου, έναν ιδεολογικό αντιμιλιταρισμό. Μετά τη σύντομη θητεία του στο Κομμουνιστικό Κόμμα (γύρω στο 1935), ο Καμί προσανατολίζεται σε

«Προτιμώ να έχω τα μάτια μου ανοιχτά»

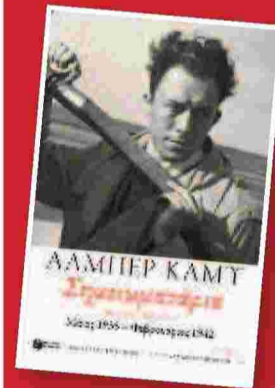
μα ελευθεριακή αντίληψη με ενσωματωμένη την αίσθηση του τραγικού.

Στο θέμα αυτό, όπως και σε άλλες στιγμές του, ο Καμί βρίσκεται σε παραλληλία με την άλλη φυσιογνωμία της εποχής, τον Τζορτζ Οργουελ. Η ευαισθησία τους ακουμπούσε σε μια ηθική της συγκεκριμένης δέσμευσης στην αλήθεια - αδιαφορώντας για το αν τούτη η αλήθεια υπηρετεί προσωρινά τις εμμονές της Δεξιάς ή τους μύθους της Αριστεράς.

Ξαναγυρνώντας όμως στα *Σημειωματάρια*, πρέπει να σταθούμε ιδιαίτερα στον Καμί ως τοπιογράφο. Να δούμε τις εικαστικές και σκηνικές παρατηρήσεις του για τόπους όπως οι χαράδρες του Οράν, ένα χωριό του Ροδανού, μια πλατεία της Περγί ή ένα μοναστήρι στη Φλωρεντία. Το μετρό του Παρισιού ή οι πέτρες του Οράν και τα «φριχτά του κτίσματα», το καθετί φαίνεται να προσφέρει στον συγγραφέα στοιχεία για την προσωπική του μυθολογία.

Τα *Σημειωματάρια* μοιάζουν εντέλει με τα πρακτικά ενός ελεύθερου πνεύματος, ενός πνεύματος που δεν επιδίωξε να αποχωριστεί ποτέ τα πάθη του σώματος. Επιτρέπουν στη σκέψη να καθράρει τη στιγμή, να εντοπίσει προβλήματα, να αφεθεί σε έξοχες περιγραφές, να αισθανθεί ως και τον ερεθισμό στους βουβώνες στη θέα των ωραίων γυναικών του Παρισιού.

Η έκδοση ωφελείται πιστεύω ουσιαστικά από την επιμέλεια και τις κατατοπιστικές σημειώσεις του Raymond Gay-Crosier, αλλά και από τον συντονισμό των δύο μεταφραστριών που αφήνουν να ακουστεί καθαρά η φωνή του Αλμπέρ Καμί.

ΑΛΜΠΕΡ ΚΑΜΥ

«**Σημειωματάρια**»

Βιβλίο πρώτο (Μάιος 1935-Φεβρουάριος 1942)

Μετάφραση: Νίκη Καρακίτσου-Dougé — Μαρία Κοσσυμπούλογλου-Roblin

Πατάκις, 2017

Σελ. 262